

Genopdagelsen af »Rokkedrejerbogen«

af *Anders Chr. Andersen.*

At Als-området er den del af Himmerland, som vi ved mest om i 1700-tallets første halvdel, skyldes to mænd, nemlig forfatteren til den helt enestående »Rokkedrejerbog«, *Søren Christensøn* (kaldet *Søren Drejer*), og dennes forlægger, nu afdøde museumsinspektør *Peter Riismøller*.

Søren Drejer skrev, men uden Riismøllers agtpågivenhed kunne det utrolige dokument endnu i mange år have stået på en hylde med salmebøger. Det er 35 år siden Peter Riismøller blandt salmebøgerne fik fat på en bog med blødt, marmoreret pergamentbind. Den var håndskrevet, og Riismøller genkendte ved hastig gennembladning — himmerlandske stednavne. Ikke mange minutter efter var han klar over, at det han stod med i hånden var den berømte bog fra Als, som Søren Drejer havde skrevet og mange forfattere omtalt, og som han selv havde søgt intensivt gennem 11 år.

Bogen havde da stået mellem museets salmebøger i 30 år -- indleveret af

lærer Frederik Møller, Solbjerg, til en museumsledelse, der ikke kendte **sagnkredsen omkring rokkedrejeren** og som følgelig ikke forstod bogens værdi.

Men det gjorde Riismøller, og gennem de kommende 20 år udførte han et stykke detektivarbejde, som resulterede i, at den meget slidte bog, der delvis var ædt op af mus og gjort ulæselig af generationers brug og mange fingers bladren, blev tydet og kunne udgives. Meget, der straks forekom ulæseligt, tydede Peter Riismøller ved hjælp af infrarødt udstyr, han lånte hos kriminalpolitiet i Aalborg.

De mange års arbejde var umagen værd. Søren Drejer fik skrivekløe, da han i 1708 ved et tilfælde kom i besiddelse af en tyk og næsten ubeskrevet notesbog. På de mange blanke sider nedfældede han gennem de følgende ca. 50 år en rigdom af lokalhistoriske oplysninger, kopier af dokumenter, personlige notater, håndværksanvisninger, recepter, sagn

og præstehistorier. Bogen giver så detaljerede anvisninger, at en fagmand i dag efter Søren Christensøns forklaringer vil kunne dreje en rok, bygge en kåg til færge eller fiskeri, binde bøger ind eller skære et gravtræ. Desuden sætter værket læseren i stand til at blande medicin, og først og fremmest fortæller det om skik og brug, og det giver et indblik i den forestillingsverden, der var fremherskende i et hjørne af Himmerland for et par hundrede år siden

Rokkedrejeren var ikke nogen hvem som helst. I sin bog citerer han Holberg, han har læst Arent Berntsen og N. H. Heldvad. Han var en »jævn« mand, på mange områder en almindelig håndværker, der kom lige præcis så langt omkring, som man havde brug for hans færdigheder og **sagkundskab**. Han var en hjemmeføding - men udstyret med en storslået nysgerrighed og rige evner til at udtrykke de svar, han søgte og fik på mange spørgsmål.

Det var tidens svar, og netop fordi Søren Drejer holdt sig til sit lille hjørne af landet, til det, han havde kendskab til, og til det, samtiden og hans omgangskreds kunne berette, bliver det billede, han tegner, så intensivt.

Rokkedrejereren har, trods de nævnte begrænsninger, udført et arbejde, der har skaffet ham et vist ry -- måske ikke så meget i samtiden, men i hvert fald efter hans død. En sagnkreds er bygget op omkring hans bog. Generationer i Als havde hørt om bogen, kendte den af omtale, vidste, den eksisterede. Men da Riismøller indledte sin eftersøgning, havde ingen set den i årtier. Riismøller vidste, at Frederik Møller, der 1893-95 skrev om »Gamle minder fra Solbjerg og omegn«, må have haft bogen i hænde. Han citerede fra den og lagde ikke skjul på, at den var en væsentlig kilde. Også andre historikere og litterater havde foretaget uddrag af den.

For Riismøller var der aldrig tvivl om værdien af den bog, han i 1947 stod med i hånden. Han vidste, den var enestående, og at det vældige arbejde, han måtte igennem, ville være umagen værd.

Og i den udgave af »Rokkedrejerbogen«, der udkom for en halv snes år siden, er Peter Riismøllers indledning afgørende for læserens forståelse. Den forklarer Sørens Drejers baggrund, hans tid og miljø. Hans bemærkninger sætter det hele i relief - og alligevel lader han Søren Drejers optegnelser tale for sig selv.

Og det kan de. Spændende er Drejerens beretning om dengang man i Als manede rotterne i havet. Han ræsonnerer ud fra arkæologiske og kulturhistoriske aspekter. Han er nøjagtig med sine oplysninger, men kritiserer tingsvidner for uklarhed og ledsager visse af referaterne med kritiske bemærkninger og udtaler tvivl om deres sandfærdighed.

Rokkedrejereren var Holbergs samtidsge, og hans notater giver et billede af det samfund, Holberg gennemhegler, fra en ganske anden vinkel.

Men først og fremmest giver »Rokkedrejerbogen« en læser mere end 200 år efter mulighed for at forstå.

Derfor er den så værdifuld. □